

El jaciment de can Rossell (Llinars del Vallès), segle I aC

Treballs

Eulàlia Barrasetas i Dunjó
David Olivares i Ponti
Eduard Sánchez i Campoy
Arqueociència SCP

INTRODUCCIÓ¹

El jaciment de can Rossell es troba dins el nucli urbà de Llinars del Vallès, als entorns del mas d'on pren el nom. Es tracta d'un jaciment d'època republicana en què destaquen un pati i unes estructures de treball que sembla que estigueren en funcionament durant uns cinquanta anys aproximadament.

L'excavació de la qual exposem els resultats en el present article fou duta a terme entre l'1 de juny i el 30 de juliol de 1989. Els treballs tingueren lloc només en la part del jaciment afectada per la cons-

trucció de tres cases unifamiliars als números 25-29 del carrer de J. Argila; la intervenció arqueològica quedà limitada, doncs, a l'àmbit del solar dels futurs habitatges. Així, l'extensió excavada fou d'uns 300 m² (20 m de façana per 15 m de fons). La part posterior, que comunicava amb el carrer del darrere, quedà sense intervenció, ja que la fonamentació dels edificis no afectava aquell sector.

SITUACIÓ

L'excavació va ser efectuada en un solar situat 20 metres al nord

¹ Un resum sobre el jaciment de Can Rossell ha estat publicat en: SÁNCHEZ, E. (1993): "Can Rossell". *Anuari d'intervencions arqueològiques a Catalunya. Època romana. Antiguitat tardana*. Barcelona, pàg. 285. Aprofitem aquest article per a agrair la col·laboració de l'Ajuntament de Llinars i de l'empresa Construccions Majoral, com també l'interès per salvar el jaciment que, des del primer moment, van demostrar Montserrat Mansuet i Carles Pla.

Vista general
del jaciment.
Fotografia:
Arqueociència, SCP.

Marés, a més de l'espai ocupat pels mateixos carrers, el grup escolar Damià Mateu i el mas de can Rossell.

Atès el propòsit per part de Construccions Majoral d'edificar al solar que ens ocupa, durant el mes d'abril de 1989 va haver-hi unes prospeccions —dirigides per Carles Planes i Lurdes Burés— per a determinar la presència i l'entitat de les restes arqueològiques.

El jaciment de can Rossell no està isolat. Tenim constància de diverses troballes de cronologia similar localitzades a les proximitats. La majoria d'aquestes troballes estan mancades d'una excavació

sistemàtica i d'un estudi dels materials recollits; és el cas del turó d'en Suarí o del forn d'en Serra⁴, per exemple. Hi ha coneixement d'altres jaciments al terme de Llinars, com ara can Gener, can Ximeneies, vinya de can Prat, el Collet. Tanmateix, les restes més ben conservades corresponen a la coneguda torraça del Moro (torre romana reaprofitada en diferents èpoques), que està enclavada en un punt estratègic des d'on es controlava el pas de la via Augusta⁵ per la Depressió Prelitoral i que representa un dels accessos importants i directes del Vallès Oriental vers el Maresme⁶.

PROCEDIMENT I METODOLOGIA

La primera fase de construcció d'habitatges al solar afectat tenia previst d'ocupar l'espai comprès entre les dues cases limítrofes, números 23 i 31; entre ambdues quedava un espai d'uns 20 metres de façana. La profunditat prevista vers l'interior de l'illa era de 12 metres, que nosaltres hem ampliat a 15. Resta sense excavar un espai de 20 per 30 metres corresponents a la part posterior del solar en qüestió.

Per tal de delimitar la zona per excavar vàrem traçar un rectangle de 16 x 14 metres, que donava un marge de 2 metres per als fonaments de les cases dels costats

4 ESTRADA, J.; VILLARONGA, L. (1967): "La Lauro monetat i el hallazgo de Cánoves (Barcelona)". *Ampurias*, núm. XXVIII, Barcelona.

ESTRADA I GARRIGA, J. (1953): "Consideraciones sobre la antigüedad de Llinars". *Programa de la Fiesta Mayor de 1953*. Llinars, setembre de 1953.

ESTRADA I GARRIGA, J. (1969): "Vías y poblamiento romanos en el territorio del Área Metropolitana de Barcelona". *Comisión de Urbanismo*, núm. 65, Barcelona.

5 ESTRADA I GARRIGA, J. (1969): "Vías y poblamiento romanos en el territorio del Área Metropolitana de Barcelona". *Comisión de Urbanismo*, núm. 65, Barcelona.

6 ALMAGRO, M.; SERRA RÀFOLS, J.; COLOMINAS, J. (1945): *Carta Arqueológica de España, II*. Barcelona. CSIC, Madrid.

i un marge d'un metre fins a la vorera del carrer. Aquestes mesures, però, es veieren modificades en considerar necessari posar al descobert els límits de les estructures que s'havien anat localitzant. Així, doncs, vam excavar un total de 300 metres quadrats (15 x 20 m).

L'excavació va seguir les fases següents:

1. Rebaixament general entre uns

10 i 20 cm de potència amb màquina retroexcavadora.

2. Extracció de la capa superficial de conreu de forma manual fins a posar al descobert les restes arquitectòniques i els estrats d'interès arqueològic.

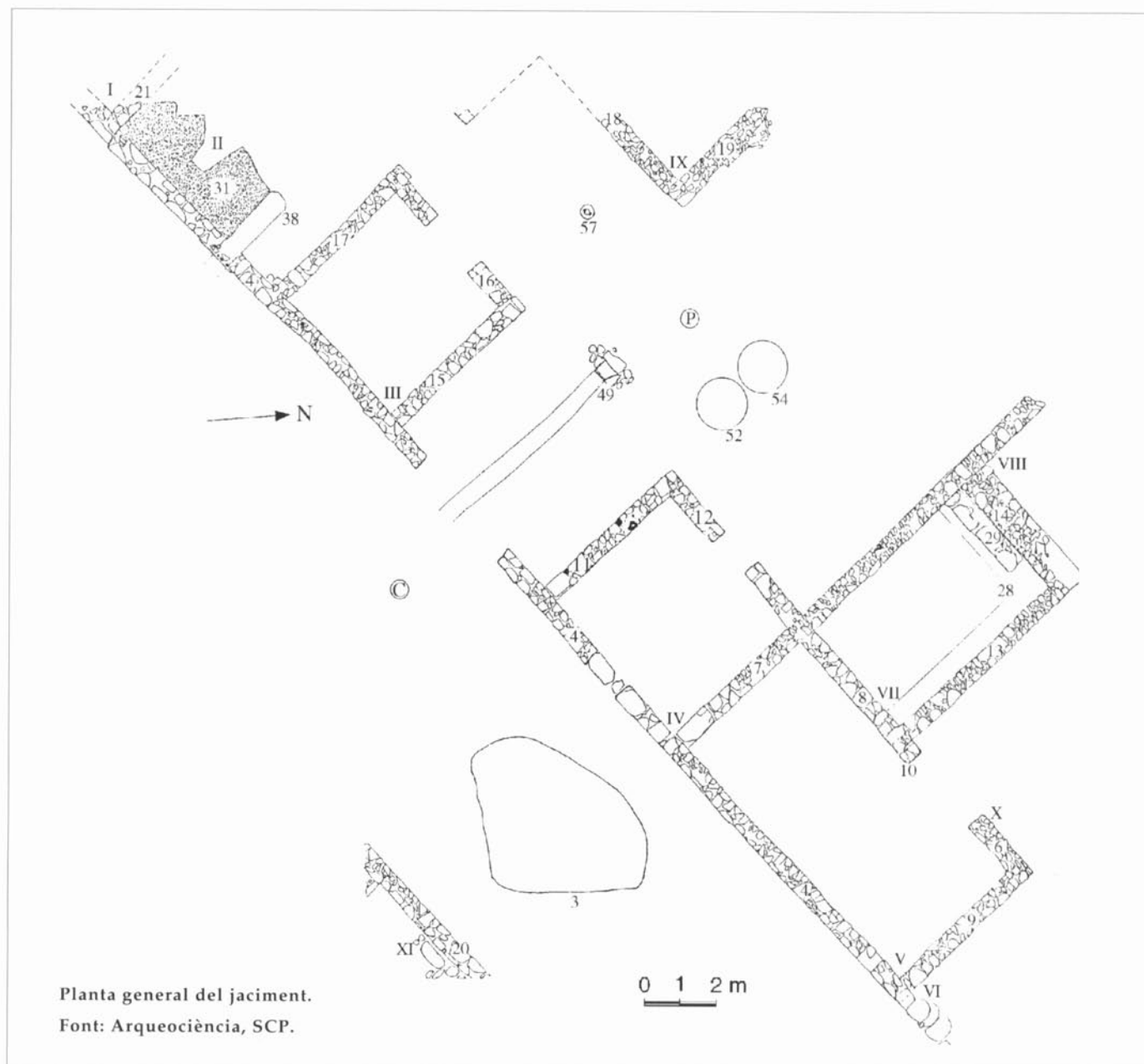
3. Numeració dels diferents àmbits apareguts i delimitats per les restes arquitectòniques o murs. (S'han identificat onze àmbits —numerats amb xifres roma-

nes—, a més del que s'ha identificat com a pati —P— i un espai que hem considerat exterior i que hem anomenat pas o corredor —C.)

4. Excavació dels diferents àmbits recollint les dades estructurals i estratigràfiques per un sistema de fitxes de tipus Harris.

5. Documentació fotogràfica i planimètrica.

6. Recollida de mostres de carbons i de restes faunístiques.

DESCRIPCIÓ GENERAL

Estratigrafia

En el moment d'iniciar-se l'excavació, el solar del jaciment presentava una potència sedimentària variable que oscil·lava entre els 20 i els 110 cm. Aquesta variabilitat responia a l'ocupació antiga, produïda sobre una terrassa d'argiles en pendent i en sentit nord-oest/sud-est. Així, hem trobat àmbits amb una potència estratigràfica de poc més d'un metre i àmbits on, sota uns 20 cm de capa vegetal, apareixia directament el subsòl natural.

Han estat documentades seixanta unitats estratigràfiques, distribuïdes en onze àmbits o habitacions numerades amb xifres romanes, a més d'un pati central (P) parcialment cobert i un espai exterior o corredor (C).

En els àmbits que conservaven una potència estratigràfica més gran hem pogut documentar tota la seqüència: els estrats de farciment i anivellament previ a les construccions, els nivells d'ocupació i ús, els estrats d'abandó i enderroc de les estructures, uns estrats antics posteriors a l'ús de l'edifici (bàsicament d'abocament de runes) i els estrats de conreu.

Descripció de les restes arquitectòniques

L'excavació del solar ens ha permès veure part d'una edificació ben estructurada entorn d'un pati central. D'aquesta edificació tenim un límit clar en el mur 4. A la part interna d'aquest mur podem assenyalar fins a deu àmbits, a més del pati, que configurarien

la part excavada de les restes del jaciment.

Només tenim una visió fragmentària del que és el conjunt d'habitacions d'aquest edifici. Hi ha la possibilitat d'altres edificis similars o construccions complementàries a la part sud i sud-est del conjunt esmentat, ja que tenim indicis de més estructures al mur 20 —que corre paral·lel al 4— i a l'espai que hem numerat com a XIè àmbit. Aquest àmbit està separat del bloc anterior per un espai d'uns 6 metres sense cap connexió constructiva que hem considerat com un corredor descobert.

Dels deu àmbits del cos de l'edifici, només en tenim quatre de sencers; els altres estan fragmentats i es prolonguen sota les cases col·laterals i el carrer de J. Argila. Sols disposem, per tant, d'una visió fragmentària del jaciment, ja que les restes constructives s'estenen en totes direccions.

El conjunt excavat sembla correspondre a una estructuració perfectament organitzada. A partir d'un corredor o pas, s'accedeix a un clos o pati interior entorn del qual s'obren alguns dels diferents àmbits. L'accés al pati des d'aquest corredor es fa a través d'una porta d'uns 2'5 metres de llum. Prop del llindar d'aquesta porta hem trobat la balda o forrellat de ferro i les pollegueres (també de ferro), una de les quals fou localitzada *in situ* en el costat est de l'accés per la cara interior del mur 4. L'amplada de la porta fa pensar que possiblement serviria per a l'accés dels carros. Hom disposava d'un altre accés a l'interior a través d'una portella lateral tot

passant per l'àmbit IV, que deuria servir de vestíbul o guàrdia.

El pati deuria tenir una part coberta entre els murs 11 i 15, segons es desprèn de la localització de la teulada ensorrada (estrat 34) sobre l'estrat d'abandó que cobreix de manera generalitzada tot el pati i la claveguera que el desaguava per l'espai central de la porta. El col·lector d'aquesta canalització està ja fora de l'espai cobert, en ple pati a l'aire lliure. També al pati hi havia dues *dolia* i una àmfora del tipus Dressel 1B clavada a terra.

Dels àmbits que trobem sencers, només el VII no presentava, de manera evident, cap entrada. L'àmbit IV tenia un doble accés: pel corredor i pel pati. L'àmbit III s'obria en un lateral del pati i el II possiblement tindria l'entrada per allà mateix. L'àmbit V s'obria vers l'àmbit X, que no trobem totalment definit, en quedar, com els I, VI, VIII i IX, fora dels límits de l'excavació.

Els paviments de les estances eren simplement de terra. Hi havia nivells diferents de pis que s'esglaonaven vers el sud-est per tal d'adaptar-se a la topografia. Solament una estança estava pavimentada amb *opus signinum* (àmbit II).

Per la factura dels murs podem concloure que es tracta d'una construcció homogènia (feta amb la mateixa tècnica constructiva) fins i tot en les possibles refecions i reconstruccions, ja que tenim indicis que la planta que hem posat al descobert és fruit d'una reforma. Aquesta apreciació només la tenim plenament

documentada pel que fa a l'àmbit VII, on ha aparegut un mur anterior (UE 29) al que configura l'àmbit del darrer moment (UE 14); tanmateix, no tenim cap referència material de la diferència cronològica entre ambdós murs.

L'aparell utilitzat per a la construcció és irregular: de pedra granítica amb còdols intercalats i lligats amb argila. No s'ha utilitzat el morter de calç, excepte en l'àmbit II, on hi ha un paviment d'*opus signinum*, i també en trobem en la reparació del desguàs de la claveguera (UE 38), en el mateix àmbit; tots dos casos po-

drien ésser remodelacions posteriors a la construcció de l'estança.

Els murs són molt regulars, de 40 cm de gruix, i solament un cas (UE 14) té 60 cm, per la qual cosa l'interpretem com a contrafort o reforç de l'estructura en un punt de desnivell considerable de la topografia antiga i on l'àmbit ha tingut una clara remodelació. En general, els murs estan molt ben conservats i en algun punt s'ha mantingut la filada de còdols per a falcar la tàpia que complementaria l'altura dels murs configurant propiament les parets. Destaquem que diversos estrats pre-

senten gran quantitat d'argila molt compacta que podria procedir de la descomposició de la tàpia. A partir de l'estudi de les estructures podem creure que es tracta d'una construcció de planta baixa.

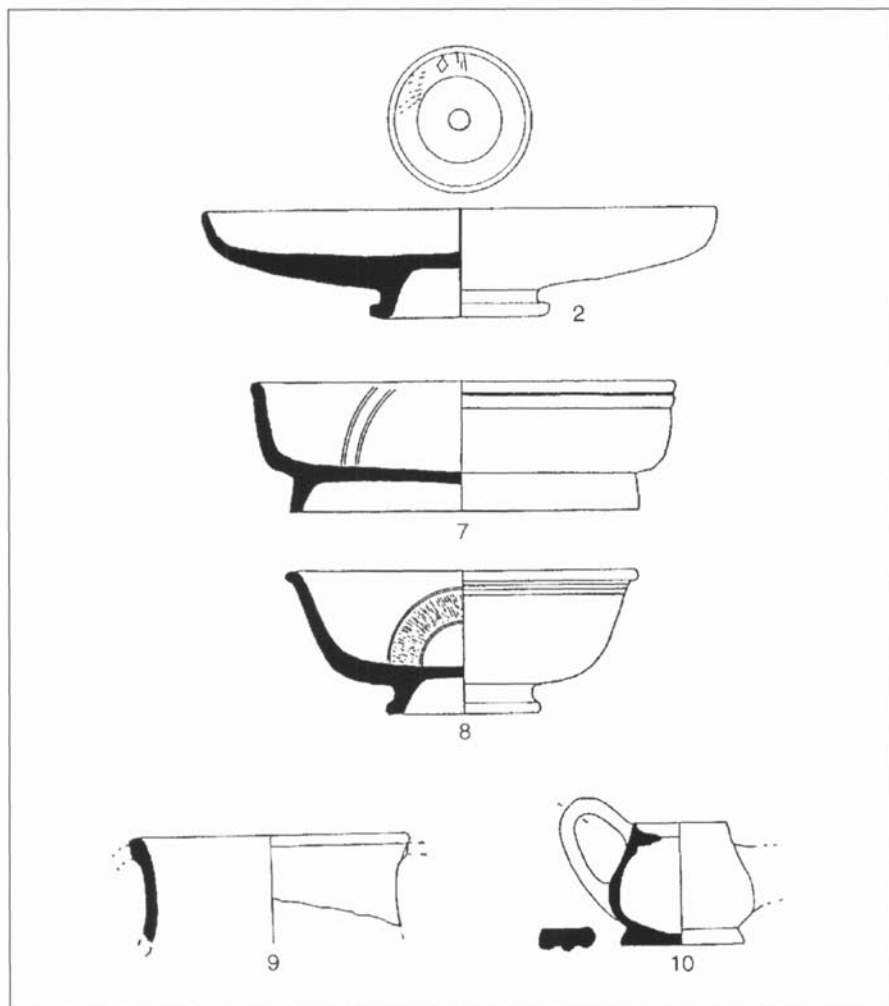
INTERPRETACIÓ DE CONJUNT

El jaciment de can Rossell ens mostra un conjunt d'estructures que formen una edificació unitària. El procés cronològic d'aquesta edificació el tenim constatat per l'estratigrafia.

Prèvia a la construcció de l'edifici hi ha una sèrie d'estrats que s'han vist afectats per les rases constructives dels murs. Aquests estrats ens aporten una cronologia al voltant del primer quart del segle I aC (campaniana A i B, àmfora Dressel 1A i 1B, ceràmica ibèrica i comuna itàlica, i una moneda d'argent de la seca de Bolskan datable entorn de l'any 70 aC) i ens situen el moment inicial del jaciment.

Les rases per a la construcció dels murs tallen, en uns punts, els estrats esmentats abans i, en altres, el sòl natural. Hi ha constància d'alguna reforma centrada en l'àmbit VII, sense que puguem concretar la diferència cronològica entre ambdós moments constructius.

La circulació es produiria sobre el sòl natural, com veiem al pati o als àmbits II, IV, VII i VIII, o bé sobre estrats aportats per a anivellar el terreny; per exemple, als àmbits V i VI. Només en el cas de l'àmbit II trobem un paviment d'obra, confeccionat amb *opus signinum*, el qual tenia al costat una

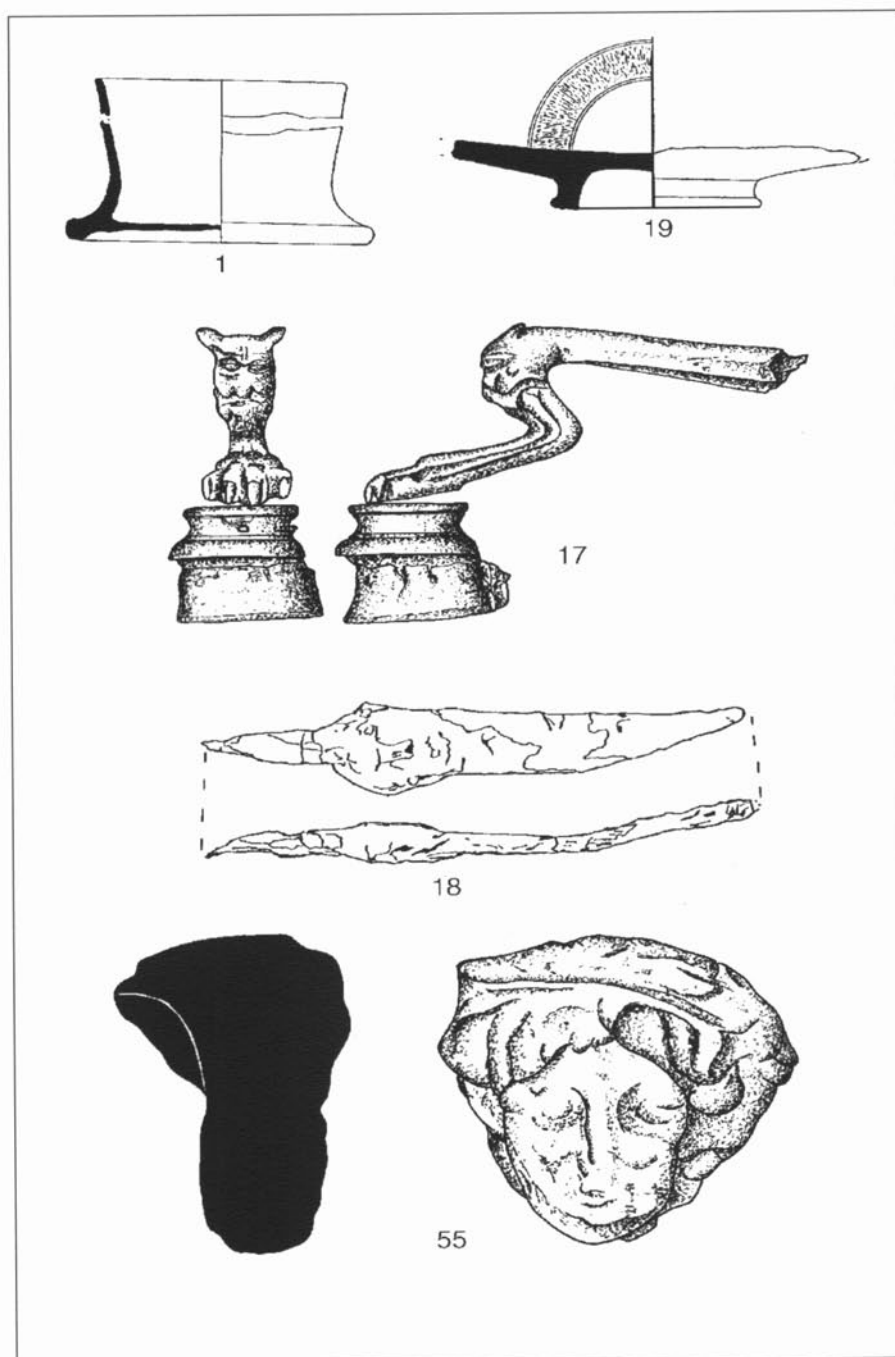
Restes de ceràmica del tipus campaniana B corresponents a l'estrat 25 (núm. 2, 7, 8, 9 i 10.)

Font: Arqueociència, SCP.

canalització que travessava el mur 4. És possible que aquests dos elements fossin executats amb posterioritat a la construcció primigènia, ja que la canalització presenta per la part exterior del mur un adob amb morter de calç fet com a reparació o consolidació de la perforació del mur. Hem descobert prop d'aquest mur una planxa de plom amb perforacions que serviria per a filtrar el líquid que desguassaria la canal.

El temps d'ús de l'edifici fou breu, car els estrats d'abandó ens situen en l'inici del darrer quart del segle I aC, just abans de l'aparició de la sigil·lata itàlica i en plena preponderància de la ceràmica B-oïde i de les àmfores Dressel 1B i Dressel 1C. L'absoluta mancança de ceràmica sigil·lata itàlica ens indica que no podem considerar el moment final amb posterioritat a l'any 20 aC, que és quan comencen a arribar les primeres ceràmiques d'aquest tipus.

Els motius de l'enderroc ens són desconeguts; ara bé, en algun moment és probable que s'incendiés la porta de fusta d'accés, ja que sota la capa de teules es va documentar una concentració notable de fusta carbonitzada i de carbons per a la qual no trobem altra explicació. Quan l'edifici ja havia perdut tota la seva coberta, la porta gran fou tapiada amb pedres irregulars, potser per raons de perillositat. Fou també en aquest moment quan es produí la bossa de cendres i de runes aportades de l'àmbit IV (estrat 39), que hem de datar entorn del canvi d'era (terra sigil·lata itàlica).

Materials trobats en l'estrat 34: ceràmica campaniana B (1 i 19), peu de làmpada de bronze (17), ganivet de ferro (18) i antefixa (decoració de teulada; 55).
Font: Arqueociència, SCP.

Durant l'alt Imperi, aquesta àrea fou totalment abandonada i potser convertida en conreu, ja que el soterrament ràpid explicaria que les restes no hagin estat utilitzades com a pedrera. La bossa de runes corresponent a l'estrat 2, que contenia terra sigil·lata sud-gàl·lica, és una mostra que a partir del segle I dC aquesta zona esdevingué marginal, però restà molt propera del lloc on es desenvolupà la vida d'un assentament d'època imperial a les mateixes rodalies de can Rossell.

Respecte de l'ús dels espais excavats, pensem que es pot tractar d'una àrea de magatzem. Observem en aquest sentit la presència d'àmfores al pati. Sembla que totes les classificables són d'origen itàlic i apul·lià. També són majoritàriament vinàries, llevat de la CR/34/03, que és d'oli de Brindes. La ceràmica campaniana correspon, en la seva immensa majoria, a formes de bols i de plats. Hem d'afegir que la cerà-

mica comuna itàlica correspon també a plats, entre els quals els plats de vora alta. La ceràmica indígena està composta principalment per còlats i àmfores de boca plana. La ceràmica per a la cocció d'aliments (com és el cas de la ceràmica feta a mà) és quasi inexistent. Per tant, els ocupants d'aquest recinte consumien àpats però no els produïen aquí. Sembla evident que es tracta d'un lloc de treball on s'accedia des del passadís o corredor i on arribaven i sortien transports de productes que per ara no podem deduir, car als diferents àmbits no ha restat res que ens ajudi a la interpretació en aquest sentit.

Sovint, aquest jaciment de can Rossell (situat prop de la via Hercúlea, posterior via Augusta) ha estat identificat amb el topònim *Praetorium* esmentat als vasos Apol·linars. Segons un estudi de F. Pallí⁷, que situa *Praetorium* en una via secundària o anterior a la via Augusta, aquest topònim pot

indicar tant una parada militar com una casa de repòs o vil·la d'esplai. Tanmateix, en el cas que es pogués identificar el nostre assentament amb el topònim citat, hauria de tractar-se del jaciment d'època imperial, que per ara no tenim encara clarament localitzat. Això ho basem en el fet que els vasos Apol·linars estan datats en el segle I de la nostra era.

El jaciment de can Rossell, emmarcat cronològicament en els darrers temps de l'època republicana, ens situa en el moment de transició entre el món ibèric i la societat romanitzada. Hi ha pocs jaciments coneguts que poguem considerar d'aquest moment de transició en un entorn que ha deixat d'ésser plenament ibèric però que encara no ha esdevingut totalment romà. Coneixem, com a paral·lels assimilables, el jaciment de can Ramon (Santpedor, Bages) en la seva fase final⁸, el camp de les Lloses (Tona, Osona) i can Pons (Arbúcies)⁹.

7 PALLÍ AGUILERA, F. (1985): *La Via Augusta en Catalunya*. UAB, Barcelona.

8 CURA, M.; SÁNCHEZ, E. (1992): "Excavació al jaciment ibero-romà de can Ramon (Santpedor, Bages)". *Miscel·lània d'Estudis Bagencs*, núm. 8, Manresa, pàg. 123-145.

9 FONT, G.; MATEU, J.; PUJADAS, S.; RUEDA, J.M.; TURA, J. (1996): "El mas ibèric de can Pons, Arbúcies". *Tribuna d'Arqueologia 1994-1995*, Generalitat de Catalunya, Barcelona, pàg. 93-103.